

Užslėptas tapatybių konfliktas: LDK paveldo diskursai Lietuvos ir Baltarusijos interneto žiniasklaidoje 2013–2014 metais

Valius Venckūnas

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Politinės komunikacijos katedra
Vilnius University, Faculty of Communication, Department of Political Communication
valius.venckunas@kf.vu.lt

Santrauka. Straipsnyje analizuojama LDK paveldo reprezentacija kaip tautinės tapatybės konstravimo būdas populiariausiose Lietuvos ir Baltarusijos naujienų portaluose 2013–2014 metais. Diskurso analizės metu nustatyta, kad daugumoje interneto žiniasklaidos publikacijų sava valstybė laikyta pagrindine arba vienintele LDK paveldėtoja, tačiau toks požiūris neakcentuotas ir laikytas savaime suprantamu. Kaimyninė valstybė tokiose publikacijose kritikuota retai, o joje vyraujantis naratyvas laikytas nerimtu, nepagrįstu ir nevertu dėmesio. Viešojoje erdvėje sąlyčio taškų tarp vienos ir kitos šalies naratyvų nėra, nė vienoje valstybėje kitos valstybės naratyvai nėra paaiškinami ir su jais nėra diskutuojama, todėl konfliktinė situacija tarp lietuvių ir baltarusių tapatybių gali būti laikoma užslėpta arba potencialia. **Pagrindiniai žodžiai:** LDK, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Lietuva, Baltarusija, tautinė tapatybė, internetinė žiniasklaida.

Hidden Identity Conflict: Discourses of Heritage of the Grand Duchy of Lithuania in Lithuanian and Belarusian Internet Media (2013–2014)

Summary. This article is aimed at presenting an insight into national identities as constructed on the basis of the heritage of the Grand Duchy of Lithuania (GDL) in the major Lithuanian and Belarusian news sites (2013–2014). By performing content analysis, it was revealed that in the vast majority of news publications, either Lithuania or Belarus, respectively by country of publishing, was considered as the main or only successor of the GDL, although this narrative was not elaborated upon and was seen as self-explanatory. The neighboring state was rarely criticized and its narrative mostly considered as frivolous and not worthy of attention. A lack of contact, discussion and mutual explanation between the Lithuanian and Belarusian narratives in the public sphere means that a conflict between both national identities can be seen as hidden or potential.

Keywords: GDL, Grand Duchy of Lithuania, Lithuania, Belarus, national identity, internet media.

Straipsnis parengtas pagal 2015 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete apgintą magistro darbą.

Received: 3/9/2018. **Accepted:** 17/12/2018

Copyright © 2018 Valius Venckūnas. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Lietuviška ir baltarusiška tautinės tapatybės turi du svarbius bendrus bruožus. Pirma – jos dažnai apibūdinamos kaip nesusiformavusios, nepastovios arba susiskaldžiusios¹, kartu pabrėžiant imperatyvą tas tapatybes formuoti, rečiau – stabilizuoti arba jungti. Antra – jos abi didele dalimi yra grindžiamos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) paveldu². Šis aspektas aptinkamas abiejų valstybių konstitucijose³, jo laikosi akademiniai istorikai, politikai ir žiniasklaidos atstovai, kurių tekstai konstruoja valstybėje paplitusius istorinius naratyvus (pasakojimus), o per juos ir tautinę tapatybę, kaip atsakymą į klausimą „kas yra kas“⁴.

Lietuvos ir Baltarusijos žiniasklaidoje tapatybės klausimai dažnai yra keliami aprašant susidūrimą tarp istorinių naratyvų ir taip įvedant į viešąją erdvę šiuolaikinėje istoriografijoje įprastą naratyvizmo koncepciją. Pats skirtingų naratyvų egzistavimas, savo ruožtu, vertinamas nevienodai: abiejose valstybėse požiūriai į jį svyruoja nuo optimistinių vilčių „broliška“ praeitimi paremti bendradarbiavimą ateityje iki kaltinimų „istorijos vagyste“. Šio susidūrimo diskursas, kartais vadinamas *LDK paveldo „dalybomis“*⁵, nėra naujas. Nors aktyviai pradėtas tyrinėti tik paaštrėjus tarptautinei situacijai XXI a. antrajame dešimtmetyje⁶, jo šaknys pastebimos XIX a. romantiniame nacionalizme ar net XVI a. istoriografijoje⁷.

Vienas šio diskurso bruožų – empirinis neištirtumas. Tai, kaip skirtingos istorijos interpretacijos funkcionuoja Lietuvoje ir Baltarusijoje, mokslinėje literatūroje dažniausiai nagrinėjama pasitelkiant retorinę analizę, remiantis atskirais politikų pasisakymais ar žiniasklaidos tekstais; bene vienintelė sritis, kurioje pasitelkiama nuosekli turinio analizė – istorijos vadovėlių tyrimai⁸. Šiame straipsnyje aprašomu tyrimu siekta padėti

¹ Pvz.: VINOGRADNAITĖ, Inga (2014). Tarp tiesos ir politikos: Lietuvos istorijos politikos prielaidos. *Valstybė ir istorija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 53–55; PRANEVIČIŪTĖ-NELIUPŠIENĖ, Jovita (2014). Forming national identity and building up loyalty to state: a backbone to regime stability? *Belarusian regime longevity: happily ever after...* Vilnius: Vilnius University Publishing House, p. 53.

² Paveldas čia traktuojamas kaip „kultūriniai ar buitiniai praėjusių kartų pasiekimai, kuriais naudojasi vėlesnės kartos“. *Lietuvių kalbos žodynas*. T. 9. Vilnius: Mintis, 1973, p. 681.

³ „Lietuvių tauta – prieš daugelį amžių sukūrusi Lietuvos valstybę“ ir „Мы, народ Республики Беларусь (Беларуси), <...> опираясь на многовековую историю развития белорусской государственности“ („Mes, Baltarusijos Respublikos tauta, <...> remdamiesi ilgaamžė baltarusiško valstybingumo vystymo istorija“). Žr. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. Lrs.lt. [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>; *Конституция Республики Беларусь*. Pravo.by. [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.pravo.by/main.aspx?guid=6351>>.

⁴ RŪSEN, Jörn (2007). *Istorika*. Vilnius: Margi raštai, p. 272.

⁵ BUMBLAUSKAS, Alfredas (2008). Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos paveldo „dalybos“ ir „Litva / Lietuva“ distinkcijos konceptas. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir paveldo „dalybos“*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 15.

⁶ Šiuo laikotarpiu pradėti organizuoti bendri lietuvių ir baltarusių projektai, tokie kaip Vilniaus universitete išleista knygų serija „LDK tradicija“, VU TSPMI ir Baltarusijos valstybinio universiteto projektas „Lietuvių ir baltarusių santykiai Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos istorijos politikoje“ ir kt.

⁷ MARZALIUK, Igor (2004). Великое Княжество Литовское в исторической памяти белорусов-русинов: от средневековья к модерну. *Ab Imperio*, Nr. 4, p. 542.

⁸ Pvz.: RJAŠČENKO, Jevgenijs. Belarus's national narratives and representation of the Grand Duchy of Lithuania in Belarus's history textbooks. [interaktyvus] 2014 [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/43420/rjascenko_jevgenijs_ma_2014.pdf?sequence=1>; LARSEN, Rune Brandt. Competing historical narratives in Belarusian textbooks. *ISTME working paper*, Nr. 7/2014.

pamatus fundamentalesniems Lietuvos ir Baltarusijos viešosios erdvės bei joje vykstančio tautinės tapatybės formavimo tyrinėjimams įtraukiant į mokslininkų akiratį komunikacinius paveldo dalybų aspektus, visų pirma – išsiaiškinti, kokia buvo šio diskurso situacija 2013–2014 metais. Tyrimo, atlikto 2015 m. vasario ir kovo mėnesiais, metu tai buvo aktuali situacija; šio straipsnio publikavimo metu duomenys yra įgavę retrospektyvinių pobūdį ir gali būti tik dalinai siejami su tarptautinės situacijos paaštrėjimu, įvykusių tais metais. Nepaisant to, jie yra naudingi, kadangi atskleidžia esamos diskurso padėties kontekstą ir yra surinkti vienintelio iki šiol atlikto empirinio LDK paveldo „dalybų“ diskurso žiniasklaidoje tyrimo metu.

Pagrindinis šio diskurso elementas – paveldo dalijimasis, t. y. visiškas ar dalinis jo priskyrimas vienai ar kitai valstybei, todėl vienu iš tyrimo pjūvių pasirinkta tai, kokia valstybė tiriamuose tekstuose laikoma LDK paveldėtoja. Kitas tyrimo pjūvis – kokios istoriografinės paradigmos tekste laikomasi, kartu nustatant, kiek paveldo priskyrimas priklauso nuo istoriografinės paradigmos⁹. Taip pat analizuojama, ar tekste kritikuojamos kitos dėl LDK paveldo konkuruojančios valstybės, o Baltarusijoje publikuotų tekstų atveju – kokia politinė jėga (opozicija ar režimas) tekste palaikoma¹⁰.

Tyrimo objektu, atsižvelgiant į galimybę naudojantis paieškos sistemomis greitai surasti didelį tekstų kiekį, pasirinkti populiariausi naujienų portalai.

Tyrimo tikslas – ištirti LDK paveldo vaizdavimą 2013–2014 m. Lietuvos ir Baltarusijos internetinėje žiniasklaidoje.

Tyrimo uždaviniai: ištirti, kokia valstybė yra laikoma LDK paveldėtoja; kokios istoriografinės paradigmos dominuoja ir kokios valstybės LDK paveldo kontekste yra kritikuojamos Lietuvos ir Baltarusijos internetinėje žiniasklaidoje 2013–2014 m. publikuotuose tekstuose; nustatyti sąsajas tarp šių tendencijų.

Metodologija

Interneto portalai tyrimui parinkti naudojantis Allyoucanreed.com naujienų portalų sąrašu, pagal sistemos Alexa.com duomenis atrinkus po devynis 2013–2014 m. populiariausius šio sąrašo portalus: Delfi.lt, 15min.lt, Lrytas.lt, Balsas.tv3.lt¹¹, Alfa.lt, Vz.lt, Respublika.lt,

---

[interaktyvus] 2014 [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/10283381/Competing_historical_narratives_in_Belarusian_Textbooks>; OSTROVSKAJA, Tatjana (2014). Baltarusių istorinės atminties genealogija ir mokyklinio švietimo praktikos. In *Istorijos politikos modeliai ir kryptys: Europos Sąjungos, Lenkijos, Rusijos ir Baltarusijos istorijos politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 221–281.

⁹ Kai kurie mokslininkai (BUMBLAUSKAS, Alfredas (2009). Aktualieji ir istoriniai Europos regionai: Lietuvos Didžioji Kunigaikštija, ULB, Vidurio Rytų Europa. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir tautiniai naratyvai*. Vilnius: VU leidykla, p. 36; Berenis, 2009, p. 69) vienu iš pagrindinių lietuviškosios liberalistinės istoriografinės paradigmos bruožų laiko „atsisakymą“ dalytis paveldą; baltarusiškosios nacionalistinės paradigmos bruožu neretai (Dementavičius, 2014, p. 154–155; Lopata ir kt., 2014) laikomas Lietuvos ir LDK sąsajų neigimas. Kitų mokslininkų darbuose šioms tendencijoms nepritariama (pirmajai – Radžvilas, 2014, p. 75, antrajai – Ostrovskaja, 2014, p. 260). Šiame tyrime paveldo priskyrimas nelaikomas būtinu paradigmos bruožu, reiškiniai tiriami atskirai.

¹⁰ Lietuvos portaluose dėl valstybės politinės situacijos ypatybių (aiškios skirties „režimas–opozicija“ neegzistavimo) šis pjūvis netyrinėjamas. Plačiau pjūviai aprašomi tyrimo metodologijoje.

¹¹ Atliekant tyrimą (2015 m. vasarį–kovą) svetainė veikė adresu Balsas.lt. Nuo kovo mėn. ji pradėjo veikti Balsas.tv3.lt adresu.

Lrt.lt, Lzinios.lt; News.tut.by, Charter97.eu, Belta.by, Naviny.by, Kp.by, Belaruspartisan.org, News.21.by, Sb.by, Onliner.by.

Tirti tekstai, kuriuose minima Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Ieškant tekstų raktažodžiais pasirinkti trumpiniai „LDK“ (lietuviškose svetainėse) ir „БКЛ“ (baltarusiškose svetainėse). Naudojantis trumpiniu lietuviškose svetainėse išnaudota galimybė surasti tekstus, kuriuose vartotas alternatyvus pavadinimas „Lietuvos Didžioji Kunigaikštija“ arba kalbėta apie Lietuvos didžiuosius kunigaikščius (terminų sutrumpinimai sutampa), taip pat surasti įvairiais linksniais užrašytus pavadinimus. Baltarusiškose svetainėse naudojantis šiuo raktažodžiu surasti tiek baltarusių, tiek rusų kalbomis rašyti tekstai (priešingu atveju tekstų naudoti du raktažodžius – „Великое Княжество Литовское“ ir „Вялікае Княства Літоўскае“, kas kartu su būtinybe ieškoti skirtingais linksniais smarkiai komplikuoję paiešką). Atliekant bandomąjį tyrimą pastebėta, kad sutrumpinimas vartojamas dažniau nei nesutrumpintas pavadinimas, pavyzdžiui, paieška pagal raktažodį „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė“ svetainėje Lrytas.lt tiriamu laikotarpiu pateikė 54 rezultatus, o paieška pagal raktažodį „LDK“ – 274 rezultatus. Analogiška situacija aptikta ir baltarusiškuose portaluose. Bandomojo tyrimo metu taip pat nustatyta, kad tiek nesutrumpintas, tiek sutrumpintas pavadinimai (su retomis išimtimis) vartojami sinonimiškai¹².

Tyrimas atliktas naudojantis vidine svetainių paieška arba sistemos Google.com išplėstine paieška, jei svetainėse vidinė paieška nefunkcionavo (pvz., svetainėje Charter97.eu ieškant pagal raktažodį „БКЛ“ pateiktos visos dienos naujienos, įskaitant tas, kuriose santrumpa nevertinama), pateikė mažesnę kiekį rezultatų nei Google.com išplėstinė paieška (pvz., svetainėje Belta.by rasti 5 rezultatai, naudojantis Google.com – 52, svetainėje Lrt.lt naudojantis vidine paieška rasti 83 rezultatai be galimybės išrikiuoti juos chronologine tvarka, naudojantis Google.com – 163) arba suteikė galimybę peržiūrėti tik dalį rezultatų (Delfi.lt – 5 puslapius, 15min.lt – 10 puslapių). Naudojantis išplėstine Google.com paieška kai kuriose svetainėse buvo surastos ne tik publikacijos, kuriose yra ieškomas raktažodis, tačiau ir su juo susijusios žymos, skaitytojų komentarai, vaizdo įrašai ir kt., tokiu atveju tyrimui naudotos tik tekstinės publikacijos (pvz., paieška svetainėje Lrt.lt tiriamu laikotarpiu pateikė 163 rezultatus, iš jų 101 – tekstinės publikacijos).

Tyrimo metu pastebėta, kad pakartotinai atliekant paiešką rezultatų skaičius gali skirtis: pavyzdžiui, 2015 m. kovą svetainės Charter97.eu rezultatai gerokai skyrėsi nuo paieškos, atliktos tų pačių metų sausį (rasta aštuoniomis publikacijomis mažiau, dalis aptiktų publikacijų nesutapo): tai galėjo būti tiek svetainėje vykdomų pakeitimų, tiek paieškos sistemos veikimo ypatybių pasekmė. Dėl šios priežasties į tyrimą įtraukti tik paieškos, atliktos 2015 m. kovo mėn., rezultatai. Pakartotinai atliekant tyrimą jie gali skirtis.

Metodologinėje literatūroje egzistuoja dvi turinio analizės aprašymo kryptys: kokybinė ir kiekybinė turinio analizė atskiriama, pateikiant jas kaip du skirtingus metodus¹³, arba neatskiriama, laikant jas to paties metodo skirtingais aspektais¹⁴. Fundamentalių skirtumų tarp abiejų krypčių nėra, todėl šiame tyrime remtasi tiek vienos, tiek kitos krypties auto-

¹² Atvejai, kai santrumpos LDK ir БКЛ vartojamos reikšmėmis, nesusijusiomis su Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste, detalai aprašomi kito skyriaus pabaigoje.

¹³ Pvz., žr. Kardelis (2005).

¹⁴ Pvz., žr. Wimmer, Dominick (1994).

rių darbai. Kokybinis analizės aspektas taikytas ieškant tiriamuose tekstuose konkrečių požymių ir priskiriant juos kategorijoms, kiekybinis – vertinant kiekvienai kategorijai priskirtų publikacijų skaičių.

Tyrimo pjūviai

Tyrimas atliktas tekstus analizuojant keturiais skirtingais pjūviais: nustatant **istoriografinę paradigmą**, tekste pastebimą **LDK paveldo savinimąsi**, jo **tarptautinės kritikos kryptį** ir – Baltarusijos portalų atveju – **ideologinę kryptį**.

Istoriografinė paradigma nustatyta atpažįstant tekste konkrečios paradigmos požymius. Lietuvoje išskiriamos dvi pagrindinės paradigmos: nacionalistinė ir liberalistinė (Bumblauskas, 2008, p. 65–66; Berenis, 2006; Radžvilas, 2014, p. 77 ir kt.). **Nacionalistinė** paradigma atpažįstama pagal tokius požymius kaip selektyvus požiūris į istoriją (yra pripažįstama tik dalis LDK paveldo – nuo Vytauto mirties arba Liublino unijos LDK laikoma „nebelietuviška“) ir su tuo siejamas „užmirimo–atbudimo“ mitas, etnocentrinė perspektyva (lietuviškumui taikant etnolingvistinius kriterijus), „aukso amžiaus“ mitas (idealizuojama ikirikriščioniškojo arba kunigaikščių periodo LDK), idealizuojamų herojų panteonas (Lietuvos didieji kunigaikščiai iki Vytauto), tautiniu pagrindu nustatomo prieš (dažniausiai tam pasirenkama Lenkija) konstravimas ir pan.¹⁵ **Liberalistinės** paradigmos požymiai – selektyvaus požiūrio į istoriją atsisakymas (pripažįstamas visas LDK paveldas), atvirai pragmatinis požiūris į paveldą kaip tapatybės konstravimo įrankį (nacionalistinėje paradigmoje jis paprastai maskuojamas), europocentrizmo¹⁶ ir multikultūralizmo¹⁷ samplaika (pvz., vaizduojant LDK kaip Europos Sąjungos prototipą), vėlesnio (dažniausiai baroko) periodo įtraukimas į LDK „aukso amžių“¹⁸, idealizuojamų asmenų panteono išplėtimas (pvz., atsisakant etnolingvistinio kriterijaus įtraukiamas K. Ostrogiškis) ir t. t.

Baltarusijoje išskirtos trys istoriografinės paradigmos, suformuluotos pagal keturias J. Pranevičiūtės-Neliupšienės (2014, p. 54) aprašytas tapatybės konstravimo kryptis (taip pat žr. Dementavičius, 2014, p. 146–162; Bekus, 2010, p. 179–196 ir kt.): nacionalistinė, sovietinė ir baltarusofiliškoji. **Nacionalistinė** atpažįstama pagal tokius požymius kaip baltarusių tautos genezės siejimas su LDK formavimosi procesais, LDK paveldo akcentavimas, siejant su ja „aukso amžiaus“ mitą ir nacionalinių herojų panteoną, tautos

¹⁵ Kalbant A. Bumblausko terminais, tai *Basanavičiaus* ir *Daukanto* naratyvai. Jų pavyzdžiai tiriamo laikotarpio žiniasklaidoje: 2013 m. kovo 12 d. Respublika.lt publikacija „V. Povilionienė: Puoselėčiau lietuviybę ir kalbą“, kurioje taikomas etnolingvistinis „lietuviškumo“ kriterijus ir „aukso amžiaus“ mitas, 2013 m. sausio 14 d. Lrytas. It publikacija „Istorijos tyrinėtojai įminė Žalgirio mūšio mįslę (I dalis)“, kurioje idealizuotai vaizduojama karinė LDK ekspansija, pateikiamas romantizuotų herojų (Vytautas, Jogaila) panteonas, ir pan.

¹⁶ Pvz., 2014 m. rugpjūčio 27 d. Delfi.lt straipsnyje „T. Baranauskas. LDK nebėra, bet Ukrainos saugumas lemia Lietuvos saugumą“ konfliktas tarp Ukrainos ir Rusijos aprašomas kaip civilizacinė kova tarp Europos ir Azijos, brėžiama paralelė tarp šiuolaikinių ir LDK laikų įvykių, pabrėžiama Ukrainoje vykstančio karo svarba Lietuvai „... kaip ir prieš 500 metų“.

¹⁷ Pvz., 2013 m. vasario 22 d. Alfa.lt straipsnyje „Lietuviai – didžiausi nacionalistai Europoje?“ akcentuojama daugiakultūriškumo įtaka tapatybės formavimui.

¹⁸ Pvz., 2014 m. rugpjūčio 27 d. Delfi.lt publikacijoje „Radvilos: europinio masto politikai, karvedžiai, intelektualai, oligarchai“ itin pozityviai aprašomi ir romantizuojami XVI a. pabaigos LDK įvykiai, unija su Lenkija vertinama nevienareikšmiškai, tačiau ne vien negatyviai.

„užmirimo–atbudimo“ mitas, baltarusių tautos (kaip kenčiančios nuo aplinkinių tautų agresijos, istorijos klastojimo ir pan.) viktimizacijos motyvas, Baltarusijos įtraukimas į Europos tautų tarpą (savotiška europocentrizmo atmaina) ir kt.¹⁹ **Sovietinė** paradigma, kuriai priskiriami atitinkamai rusofiliškasis ir sovietinis naratyvai, atpažįstama pagal tokius požymius kaip baltarusių tautos laikymas rusų tautos sudedamąja dalimi, negalinčia turėti savo identiteto ir politinio atskirumo, Baltarusijos politinės genezės siejimas su Sovietų Sąjungos formavimosi procesais, sovietinė Antrojo pasaulinio karo mitologija²⁰, bet kokio LDK paveldo (laikant LDK pašalinių jėgų įsiveržimo pasekme) neigiamas traktavimas arba ignoravimas²¹, imperinio Rusijos laikotarpio idealizavimas, „senosios rusų valstybės“ idėja ir pan. **Baltarusofiliškoji** paradigma atpažįstama pagal pagrindinį požymį – „išskirtinės tautos“ mitą, į kurio konstravimą įtraukiami tokie elementai kaip tiek nacionalistinių, tiek sovietinių mitų pripažinimas²², baltarusių tautos unikalumu aiškinamas atsisakymas taikyti egzistuojančius tautinės tapatybės analizės metodus²³, selektyvus abiejų anksčiau aprašytų istoriografijų elementų naudojimas ir t. t.

Tekstai, kuriuose aptikta vienos iš išvardytų paradigmų požymių, priskirti atitinkamai kategorijai. Tekstai, kuriuose nerasta konkrečiai paradigmai priskirti juos leidžiančių bruožų²⁴, priskirti nė vienos paradigmos neatitinkančių tekstų kategorijai.

LDK paveldo priskyrimas tirtas skirstant tekstus pagal tai, kokia valstybė publikacijoje yra laikoma LDK paveldėtoja. Tai gali būti daroma tiesiogiai, pabrėžiant, kad Lietuva arba Baltarusija yra LDK paveldėtoja²⁵, pavadinant LDK „mūsų šalimi“²⁶, visus

¹⁹ Pvz., 2013 m. rugpjūčio 19 d. Charter97.eu straipsnyje „Сколько лет белорусам?“ rašoma, kad „baltarusiškasis etnosas formavosi nuo XIII amžiaus (nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sukūrimo)“ – „белорусский этнос формировался с 13 века (с создания Великого княжества Литовского)“.

²⁰ Pvz., 2013 m. vasario 8 d. News.21.by publikacija „Путешествуем в историю деревни Пуховичи“, kurioje daugiausia dėmesio skiriama sovietmečio įvykiams, aprašomi herojiniai Antrojo pasaulinio karo mitai.

²¹ Pvz., 2014 m. rugpjūčio 18 d. Sb.by publikacijoje „След казачьей сабли“ idealizuotai aprašomas stačiatikiškas Baltarusijos paveldas, akcentuojamas destruktivus LDK poveikis.

²² Pvz., 2014 m. gegužės 14 d. Naviny.by publikacijoje „Каким должен быть национальный флаг Беларуси?“ prieinama prie išvados, kad Baltarusijos tapatybė turi būti formuojama įtraukiant tiek sovietinį, tiek ankstesnius laikotarpius („... kurti Baltarusijos ateitį reikia be istorinių išimčių...“ – „... строить белорусское будущее нужно без исторических изъятий...“).

²³ Pvz., 2014 m. birželio 20 d. Sb.by publikacijoje „А хто там ідзе?“ baltarusių tauta vaizduojama kaip „tiltas tarp Rytų ir Vakarų“, susiformavęs dėl savo unikalios istorinės ir geografinės padėties, vardinami pagrindiniai „baltarusiškumo požymiai“ – ne etnolingvistinis kriterijus, o „vertybės“ ir pan.

²⁴ Pvz., 2013 d. liepos 29 d. Balsas.lt straipsnyje „Lietuvių nuotykiškai Baltarusijoje: didelės kainos, karšto vandens kriminalas ir akiplėša „taksistas“ paminimos „... LDK pilys ir istorinis palikimas, kurį apžiūrime pakeliui į Minską“, tačiau daugiau niekur LDK nefigūruoja.

²⁵ Pvz., 2014 m. liepos 25 d. news.tut.by publikuotame straipsnyje „Пострадали за идею: В Минске уродуют машины не только с российской символикой“ pateikiama pašnekovo citata: „...taikiai pakabinau savo automobilio salone Baltarusijos (LDK paveldėtojos, mano nuomone) vėliavos spalvų juostelę...“ – „...вывесил мирно в салоне своего автомобиля ленточку в виде исторического флага Беларуси (наследницы ВКЛ, по моему мнению)...“. Tolesniame tekste šis teiginys nekvestionuojamas, nėra aktualinama kitų valstybių paveldo padėtis, taip pat konstruojamas herojinis (dėl jo atlikto poelgio) pašnekovo įvaizdis.

²⁶ Pvz., 2014 m. liepos 25 d. svetainėje kp.by publikuotame straipsnyje „В Минске открылся временной портал в эпоху ВКЛ“ LDK žemėlapiai apibūdinami kaip „senoviniai mūsų žemių žemėlapiai“ („старинные карты наших земель“), aprašoma galimybė „palyginti šiandieninį savo šalies, savo tautos matymą su tuo, kokia ši šalis buvo“ („соотнести сегодняшнее видение своей страны, своего народа с тем, какой была страна“).

jos gyventojus – baltarusiais²⁷ arba lietuviais²⁸ (kontekste, kuriame jie sulyginami su šiuolaikinių valstybių gyventojais), pateikiant LDK laikais vykusius įvykius kaip išimtinai šiuolaikinės Baltarusijos²⁹ arba Lietuvos³⁰ nepriklausomybės ar valstybingumo požymius, kitaip dedant lygybės ženklą tarp LDK ir šiuolaikinės valstybės. Tokie tekstai atitinka **vien Lietuvai** arba **vien Baltarusijai visą paveldą priskiriančių** publikacijų kategoriją. Kaip tiesioginis pretendavimas į LDK paveldą taip pat traktuota kitos šalies (Baltarusijai – Lietuvos³¹, Lietuvai – Baltarusijos³²) pretendavimo kritika, jei tame pačiame tekste nėra pabrėžiama kitaip.

Netiesiogiai Lietuvai arba **Baltarusijai paveldą priskiriančių** publikacijų kategorija – tekstai, kuriuose LDK paveldimumas nėra pabrėžiamas anksčiau aprašytais būdais, tačiau, minint atitinkamus valstybės broožus³³, asmenybes³⁴, įvykius³⁵ ar kitas detales, kuriamas LDK tęstinumo šiuolaikinėje Lietuvoje ar Baltarusijoje išpūdis, nepretenduojant į paveldą tiesiogiai, bet parodant jį kaip priklausantį šiuolaikinei valstybei. Toks parodymas nebūtinai reiškia pretendavimą į *visą* LDK paveldą, tačiau nereiškia ir jo atsisakymo: užuominas tokiuose tekstuose galima interpretuoti įvairiai, kas gali būti tiek sąmoningo sprendimo, tiek tiesiog lakoniškumo pasekmė. Šiai kategorijai daugiausia priskirti tekstai, kuriuose LDK paveldo situacija aprašoma nepakankamai, kad galima būtų aptikti griežtą pretendavimą, taip pat tokio pobūdžio tekstuose gali būti tiesiog vengiama kategoriškų teiginių³⁶.

²⁷ P vz., 2014 m. sausio 7 d. news.21.by publikuotame straipsnyje „ВКЛ и Москва: территориальные споры наших предков“ LDK ir Maskvos kunigaikštystės santykiai aprašomi kaip „baltarusių ir rusų santykiai“ („взаимоотношений белорусов и русских“).

²⁸ P vz., 2013 m. liepos 14 d. Balsas.lt publikuotas straipsnis „Karavykas Jotvingių ordinui iškilis Kryžių kalne“, kuriame aprašomas „kilmingų Lietuvos šeimų“ sudarytas viduramžių riterių ordinas, kurio pratęsimas šiuolaikinėje Lietuvoje vaizduojamas kaip nekvestionuotinas.

²⁹ P vz., 2014 m. spalio 24 d. Naviny.by publikuotame straipsnyje „В Минске проходит выставка, посвященная 500-летию битвы под Оршей“ apie 1514 m. Oršos mūšį rašoma, jog „mūsų tautai, mūsų kariams visada užteko jėgų ginti save ir tėvynę“ („у нашего народа, у наших воинов всегда хватало сил защищать себя и защищать родину“).

³⁰ P vz., 2014 m. gegužės 31 d. Delfi.lt publikuotame straipsnyje „LDK veikęs valdymo mechanizmas: paprasta, bet veiksminga“ LDK įvykiai aprašomi kaip „ankstyvoji mūsų valstybės istorija“, brėžiant paraleles tarp viduramžių ir šiuolaikinės Lietuvos.

³¹ P vz., 2013 m. rugsėjo 18 d. Belaruspartisan.org publikacijoje „Историк: Никаких поблажек и поклонов ни русским, ни полякам, ни литовцам – никому!“ naudojantis ironija ir negatyviais epitetais kritikuojama „maža, bet labai išdidai ir karinga žemaičių tauta“ („маленький, но очень гордый и воинственный жамойтский народ“), lietuvių („летувисц“ – „назовем их летувисами“) istoriografija apibūdinama kaip „akivaizdus melas“ („откровенная ложь“).

³² P vz., 2014 m. sausio 14 d. Lrytas.lt publikacijoje „Penki lietuviški taikiniai, į kuriuos šiemet pliekis Kremliaus propaganda“ rašoma: „Lietuvos informacinę erdvę stebintys pareigūnai sako, kad kaimyninė valstybė bando savintis LDK istoriją ir didžiausias mūsų pergales.“ Baltarusijos pretendavimas į LDK paveldą vertinamas neigiamai, parodomas kaip absurdiškas.

³³ P vz., 2013 m. rugpjūčio 20 d. Belaruspartisan.org publikuotame straipsnyje „Михаил Залесский: Пусть Ладутько идет убирать подьезды“ kalbama apie baudas, nustatytas pagal „LDK laikus“ – „ВКЛ-овские времена“.

³⁴ P vz., 2014 m. rugpjūčio 15 d. Sb.by straipsnyje „Ян Сапега, охотник на ведьм“ detalai pasakojama apie Sapiegų veiklą Baltarusijos miestuose, nevadinant jų nei LDK, nei Baltarusijos teritorija.

³⁵ P vz., 2013 m. rugsėjo 12 d. 15min.lt publikacijoje „LDK istorija: Kaip Lietuva 1611 metais atgavo Smolenską“ žodžiai „LDK“ ir „Lietuva“ vartojami sinonimiškai. Nėra pabrėžiama, koks yra tos valstybės santykis su šiuolaikine Lietuva, tačiau šiuo atveju, kaip ir kitais analogiškais atvejais, tekste kuriamas valstybingumo tęstinumo išpūdis.

³⁶ Šis broožas būdingas 15min.lt publikacijų serijai „LDK istorija“. Daugumoje jos tekstų paveldo priklausomybė nėra aiškiai detalizuojama, vengiant tiek jo priskyrimo vien Lietuvai, tiek paveldo bendrumo su kitomis šiuolaikinėmis valstybėmis akcentavimo.

Į atskirą – **paveldą bendrai kelioms valstybėms priskiriančių** – tekstų kategoriją išskirti tekstai, kuriuose minimas ar aprašomas LDK paveldo bendrumas. Tai gali būti daroma pabrėžiant LDK multikultūriškumą³⁷, įvairių tautų svarbą jos atsiradimui ar egzistavimui arba tiesiogiai paminint, jog į LDK paveldą negalima pretenduoti vienai valstybei³⁸.

Dalyje publikacijų akcentuojama, kad viena valstybė – Lietuva arba Baltarusija – nėra LDK paveldėtoja arba kad LDK paveldas šiai valstybei nepriklauso³⁹, kritikuojamas valstybės pretendavimas į paveldą⁴⁰, tačiau nėra pasakoma, kas turėtų būti LDK paveldėtoju. Tokiems tekstams sukurta **paveldą ne Lietuvai ar ne Baltarusijai priskiriančių** publikacijų kategorija.

Tyrimo metu aptikta tekstų, neturinčių pretendavimo į LDK požymių: juose paveldimumo situacija nedetalizuojama⁴¹, jiems sukurta atskira – **LDK paveldo nepriskiriančių** – publikacijų kategorija. Šiai kategorijai taip pat priklauso tekstai, kuriuose analizuojama LDK paveldo problema, tačiau neprieinama prie išvados, kokia valstybė turėtų būti laikoma paveldėtoja⁴².

Tarptautinė kritika nustatoma pagal tai, kokia į LDK paveldą pretenduojanti valstybė tekste kritikuojama. Jei lietuviškose publikacijose neigiamai vaizduojama ar smerkiama Baltarusija⁴³ (kaip valstybė arba oficialusis režimas), Rusija⁴⁴ ar Lenkija⁴⁵, o baltaru-

³⁷ Pvz., 2014 m. gruodžio 7 d. Lrt.lt publikacijoje „Prof. R. Petrauskas: istorija ir dabartis lietuvius su lenkais daugiau artina, o ne skiria“ detalizuojamas įvairių tautų (lenkų, baltarusių-rusėnų) vaidmuo ir svarba LDK.

³⁸ Pvz., 2013 m. liepos 5 d. Charter97.org publikacijoje „Кому – ВКЛ, кому – советское прошлое?“ kritikuojamas vienpusiškas paveldo savinimasis, pabrėžiama, kad „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo bendra Baltarusijos, Lenkijos, Ukrainos ir Lietuvos valstybė“ („Великое Княжество Литовское было общим государством Беларуси, Польши, Украины и Литвы“).

³⁹ Pvz., 2014 m. gruodžio 29 d. Alfa.lt publikacijoje „Patackas: knygų pasaulis yra tikresnis už tikrovę“ pateikiama nuomonė, jog šiuolaikinė Lietuva turėtų atsisakyti literatūrinės LDK tradicijos („man jokios LDK, jokios Žečpospolitos nei jų autoriai netinka“).

⁴⁰ Pvz., 2013 m. kovo 30 d. Tut.by publikuotoje informacinėje žinutėje „Нацыянальная дыялогія. Статут ВКЛ“. Премьера фильма одновременно на „Беларусь-1“ и TUT.BY“ anonsuojant filmą pateikiama pašnekovo nuomonė apie opozicijos naudojamus LDK valstybinius simbolius: „... istoriniai simboliai, kuriuos mums prikiša kaip nacionalinius, tokie nėra ir jų reikšmė traktuojama kitaip. Teisė pretenduoti į šiuos simbolius ginčytina“ („... исторические символы, которые навязываются нам в качестве национальных, не являются таковыми или их значения трактуются по-другому. Право претендовать на эти символы весьма спорно“). Nors prie teksto pateikiamame vaizdo įrašo pastebimas pretendavimas į LDK paveldą (Baltarusija vadinama LDK kultūriniu centru), publikacijos tekste tai neatsispindi.

⁴¹ Pvz., 2013 m. rugpjūčio 26 d. Belta.by publikacijoje „Унікальний рыцарський доспех XVI века воина ВКЛ нашли археологи под Мстиславлем“ minimas LDK paveldas, tačiau nėra jokių požymių, kokiai valstybei jis galėtų būti priskirtas.

⁴² Pvz., 2014 m. gegužės 6 d. Delfi.lt publikacijoje rašoma, kad „Lietuvoje vyksta slapta kova tarp dviejų stovyklų“.

⁴³ Pvz., 2013 m. rugpjūčio 27 d. Delfi.lt publikacijoje „Baltarusijos baletas gviešiasi Vytauto Didžiojo“, vartojant atitinkamą leksiką („gviešiasi“, vienas iš baltarusiškų nacionalistinių naratyvų vadinamas „sunkiai pagrindžiama linija“), kritikuojama valstybė.

⁴⁴ Pvz., 2014 m. liepos 31 d. Lrt.lt publikacijoje „Pavyzdys, kaip dirba Rusijos propagandos mašina: viskas buvo surežisuota!“ Rusijos žiniasklaidos produkcija apibūdinama kaip „propaganda“, yra kritikuojama Rusijos tarptautinė politika.

⁴⁵ Pvz., 2014 m. rugšėjo 15 d. Respublika.lt publikacijoje „Įvykiai Ukrainoje. Reakciją diktuoja interesai“ Lenkija vaizduojama kaip viena karo Ukrainoje iniciatorių, teigiama, kad, kitoms valstybėms ignoravus „Lenkijos ir Lietuvos žaidimus“, įvyko „katastrofa“.

siškose publikacijose – Lietuva⁴⁶, Rusija⁴⁷ ar Lenkija⁴⁸, demonstruojamas nepalankus požiūris į valstybės veiksmus dabartyje (arba praeityje, pabrėžiant politikos tęstinumą), kritikuojama tauta, istoriografija ar pan., tekstas priskiriamas atitinkamai **antilietuvišką, antibaltarusišką, antirusišką** ar **antilenkišką** publikacijų kategorijai. Publikacijos, kuriose neaptikta anksčiau išvardytų požymių, laikomos **neutraliomis**.

Baltarusiškų publikacijų **ideologinė kryptis** tirta nepriklausomai nuo svetainės, kurioje jos publikuotos. Visi tirti tekstai skirstyti į opozicinius, oficiozinius ir neutralius. **Opozicine** publikacija laikyta tais atvejais, jei joje kritikuojamas Baltarusijos režimas, neigiamai pasisakoma apie jį ar kokį nors jo veikimo aspektą⁴⁹; **oficiozine** publikacija laikyta tais atvejais, jei joje palankiai pasisakoma apie Baltarusijos režimą ar jo veiksmus arba, nekritikuojant režimo, kritikuojama opozicija⁵⁰; **neutralia** publikacija laikyta, jei joje Baltarusijos politinės jėgos nėra kritikuojamos arba vienodai kritiškai pasisakoma tiek apie režimą, tiek apie opoziciją.

Naudojantis svetainėse ar kituose šaltiniuose prieinama medžiaga⁵¹ baltarusiškos svetainės suskirstytos į opozicines, oficiozines ir neutralias. Kaip opozicinės identifiukuotos

⁴⁶ Pvz., 2013 m. gruodžio 24 d. Belpartisan.org publikacijoje „Наша история: в Литве 2014 год объявлен годом... битвы под Оршей“ pasitelkiant sarkazmą yra kritikuojamas Lietuvos sprendimas „savintis didžiąsias mūsų [baltarusių] pergalės“ („присваивать себе наши великие победы“), Lietuvos Seimo sprendimas paskelbti 2014 m. Oršos mūšio metais parodomas kaip nepagrįstas ir absurdiškas („Kas gi iš šiuolaikinių lietuvių protėvių pasižymėjo šiame mūšyje, istorija nutyli“ – „Кто же в этой битве отличился из предков нынешних литовцев, история умалчивает“).

⁴⁷ Šių požymių aptinkama, pavyzdžiui, 2013 m. rugpjūčio 1 d. Charter97.eu publikuotas tekstas „Алина Талай: „Этот русский империализм суют везде, где только можно“, kuriame neigiamame kontekste minimi Rusijos istoriniai mitai.

⁴⁸ Pvz., 2013 m. rugsėjo 18 d. Belaruspartisan.org publikacijoje „Историк: Никаких поблажек и поклонов ни русским, ни полякам, ни литовцам – никому!“.

⁴⁹ Pvz., 2014 m. rugsėjo 19 d. Charter97.eu publikacijoje „Як нацыянальныя сімвалы сталі дзяржаўнымі“ kritikuojamas Baltarusijos režimo sprendimas pakeisti valstybinius simbolius – rašoma, jog tai padaryta „tam, kad vien propagandiniai būdais užvaldytų visuomenės nuomonę“ („каб у чыста прапагандысцкіх мэтах заваяваць грамадскую думку“), Baltarusijos prezidentas Aliaksandras Lukašenka vaizduojamas neigiamai, detaliam aprašant jo pasipriešinimą Baltarusijos Tarybų Socialistinės Respublikos pavadinimo ir simbolikos pakeitimui 1991 metais.

⁵⁰ 2014 m. liepos 9 d. Naviny.by publikacijoje „Лукашенко использует мову как щит от «русского мира»“ palankiai vaizduojami Baltarusijos prezidento A. Lukašenkos veiksmai, teigiamai aprašoma jo inicijuojama baltarusizacija ir kova su „rusiškuoju pasauliu“.

⁵¹ Svetainė Tut.by pažymėta kaip neutrali, kadangi nerasta jokių jos priskyrimo kuriai nors politinei krypciai požymių.

Svetainė Charter97.eu įvairiuose šaltiniuose aprašoma kaip opozicinė (pvz., *Journalists charged with mass disorder, police raids continue*. Ifex.org. [interaktyvus] 2011 [žiūrėta 2015 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ifex.org/belarus/2011/01/05/khalip_radina_charged/>).

Svetainė Belta.by priklauso Baltarusijos telegrafo agentūrai, todėl laikoma oficiozine.

Svetainėje Naviny.by pabrėžiama neutralumo ir nešališkumo politika, ji nėra aprašoma kaip besipriešinanti režimui, todėl laikoma neutralia. Žr. *О проекте*. Naviny.by. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <<http://naviny.by/other/about/>>.

Svetainė Kp.by priklauso Rusijos kompanijai ir deklaruoja esanti sovietinio oficiozinio laikraščio „Комсомольская правда“ tęsinys, tačiau jos politika Baltarusijos režimo atžvilgiu niekur nėra pabrėžiama. Žr. *Все о «КП»*. Kp.ru. [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kp.ru/about/>>.

Svetainė Belaruspartisan.org deklaruoja esanti *nepriklausoma* ir *ginanti teisę gauti nepriklausomą informaciją*. Nors jos aprašyme atsiribojama nuo bet kokių politinių partijų palaikymo (žr. *О проекте*. Belaruspartisan.org. [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.belaruspartisan.org/about/>>), svetainė yra tapusi antiopozicinių atakų objektu, o jos autoriai neslepia kritiško nusistatymo Baltarusijos režimo atžvilgiu,

svetainės Charter97.eu ir Belaruspartisan.org, kaip oficiozinės – Belta.by ir Sb.by, kaip neutralios – Onliner.by, Tut.by, Kp.by, Naviny.by ir News.21.by. Kaip minėta, atskirų publikacijų ideologinė kryptis tirta nepriklausomai nuo šio skirstymo.

Tyrimo metu aptikta kategorija tekstų, kuriuose randamas raktažodis „LDK“ arba „BKJ“, tačiau aprašinėjama ne Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, o kiti jos pavadinimą turintys objektai – LDK valdovų rūmų muziejus Vilniuje⁵², įvairūs Lietuvos kariuomenės daliniai⁵³, valstybės apdovanojimai⁵⁴ ar pan.⁵⁵ Jei tokiuose tekstuose nerasta papildomos informacijos apie LDK, jie neanalizuoti nė vienu iš keturių pėjųvių ir priskirti atskirai **kitokių LDK paminėjimų** kategorijai. Įtraukti tokias publikacijas į tyrimą svarbu, kadangi jos taip pat prisideda prie LDK paveldo diskurso – parodo pavadinimo vartojimo dažnumą.

Tyrimo metu nustatyta, kad žodžiai „LDK“ ir „BKJ“ ne visada vartoti kaip Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pavadinimo santrumpa: dalyje publikacijų jie reiškė Kosovo demokratinę lygą⁵⁶, Liberalų demokratų kongresą⁵⁷ arba rusų kalbos žodžio „включить“ („įjungti“) sutrumpinimą. Taip pat tyrimo metu aptikta atvejų, kai santrumpa LDK užrašyta padarant klaidą santrumpoje „TS-LKD“ (Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai⁵⁸). Visais atvejais, kai raktažodis LDK publikacijoje naudotas rašant ne apie Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, publikacijos į tyrimą neįtrauktos.

Duomenys

Tyrimo metu, naudojantis raktažodžiais „LDK“ ir „BKJ“ devyniuose Lietuvos ir devyniuose Baltarusijos naujienų portaluose surasta atitinkamai 1 729 ir 498 (iš viso 2 227) publikacijos, kuriose minima LDK.

Kiekviena lietuviška publikacija priskirta vienai istoriografinės paradigmos ir LDK paveldo savinimosi kategorijai bei vienai ar daugiau tarptautinės kritikos kategorijų arba kitokių LDK paminėjimų kategorijai. Kiekviena baltarusiška publikacija priskirta vienai

---

taigi ji laikoma opozicine. Žr. *Был взломан сайт belaruspartisan.org: хакеры оставили на главной странице «послание»*. Freeregion.info. [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <<http://freeregion.info/print:page,1,1417-by-l-vzlo-man-sayt-belaruspartisanorg-hakery-ostavili-na-glavnoy-stranice-poslanie.html>>.

Svetainės News.21.by ir Onliner.by pažymėtos kaip neutralios – jų aprašymuose nėra detalizuojamas santykis su režimu.

Svetainėje Sb.by nurodoma, jog ji yra įsteigta Baltarusijos Respublikos Prezidento administracijos („Учреждение Администрации Президента Республики Беларусь „Редакция газеты «оветская Белоруссия»“), taigi pažymima kaip oficiozinė.

⁵² Pvz., 2014 m. gegužės 2 d. Vz.lt publikuotoje žinutėje „Valdovų rūmuose – Stradivarjaus smuikas“.

⁵³ Pvz., 2014 m. gruodžio 12 d. 15min.lt žinutėje „Lietuvos kariuomenės budintys vienetai grįžo prie įprastinio budrumo lygio“ minimas LDK Algirdo mechanizuotasis pėstininkų batalionas.

⁵⁴ Pvz., 2014 m. gruodžio 29 d. 15min.lt publikacijoje „Profesorei Viktorijai Dajutytei-Pakerienei – Švietimo ir mokslo ministerijos garbės ženklas“ minimas LDK Gedimino 4 laipsnio ordinas.

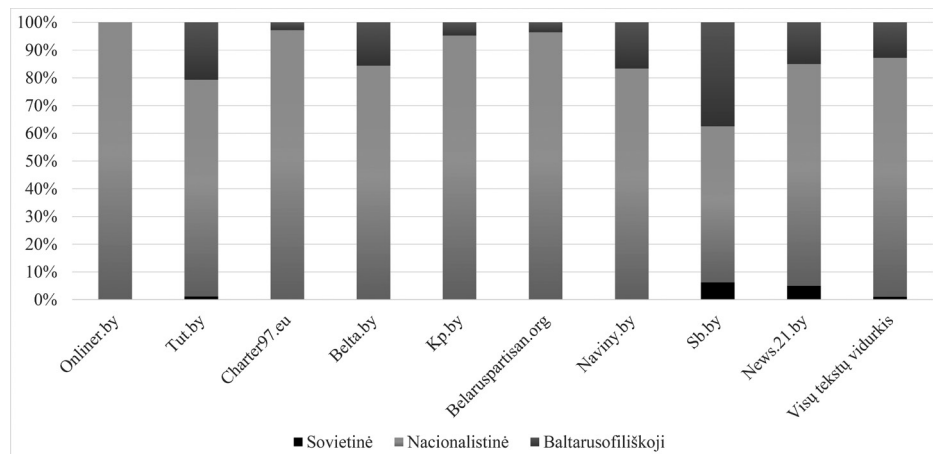
⁵⁵ Pvz., 2013 m. gruodžio 24 d. Sb.by publikacijoje „С наступающим Новым годом!“ minimas asmuo slapyvardžiu „Лявон BKJ“.

⁵⁶ Pvz., 2014 m. lapkričio 20 d. Respublika.lt straipsnyje „Kosovo partijos susitarė dėl vyriausybės sudarymo“.

⁵⁷ Pvz., 2014 m. gegužės 2 d. Lrytas.lt straipsnyje „Lenkijos liberalus rėmė vokiečiai?“

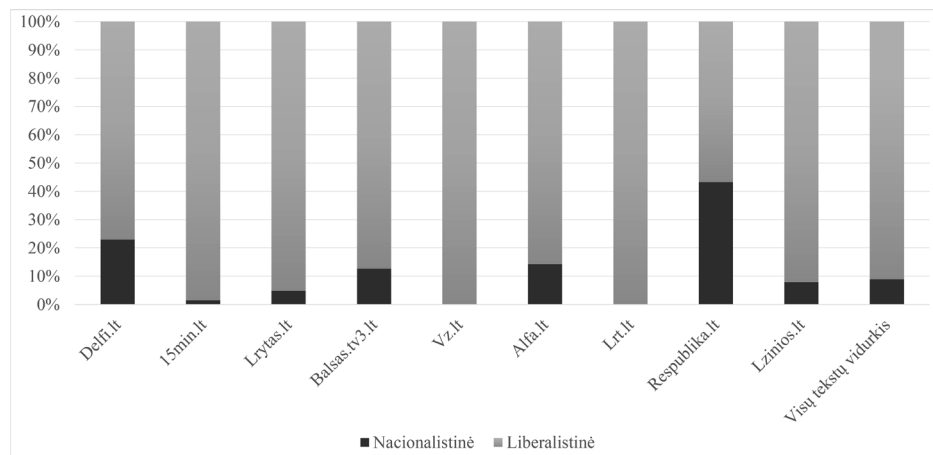
⁵⁸ Pvz., 2013 m. kovo 18 d. Lrt.lt straipsnyje „Šimtadienis: kodėl žmonėms patinka A. Butkevičiaus Vyriausybė?“ pateikiamas toks sakiny: „Permainų koalicija (Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai (TS-LDK), Tautos prisikėlimo partija, Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis, Liberalų ir centro sąjunga) Vyriausybės programą baigė derinti gruodžio 3-ąją“.

istoriografinės paradigmos, LDK paveldo savinimosi ir ideologinės krypties kategorijai bei vienai ar daugiau tarptautinės kritikos kategorijų arba kitokių LDK paminėjimų kategorijai. Tyrimo rezultatų užrašymo pavyzdžiai ir tuos rezultatus apibendrinančios lentelės pateikiamos 5, 6, 7 ir 8 paveiksluose.

1 pav. Istorografinių paradigmų proporcija Lietuvos naujienų portaluose 2013–2014 m. (tyrimo autoriaus duomenys)

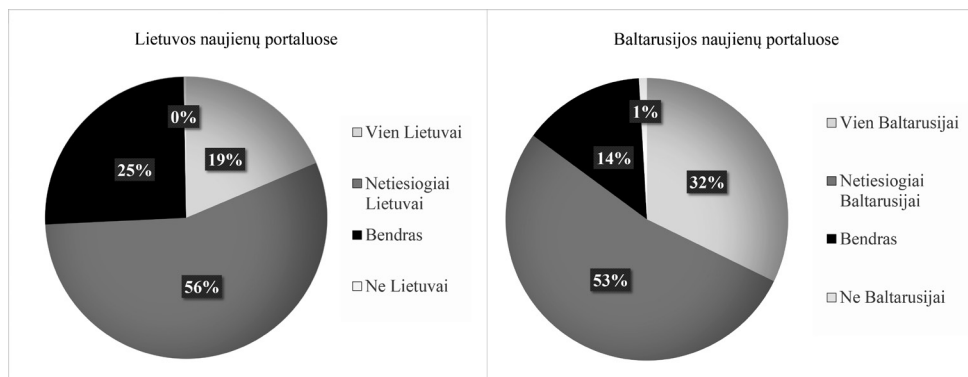
1 paveiksle pavaizduota istoriografinių paradigmų proporcija Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje, 2 paveiksle – Baltarusijos. Taigi, tiriamu laikotarpiu Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje vyravo liberalistinė (nuo 36 proc. iki 76 proc. visų LDK mininčių publikacijų) paradigma, Baltarusijoje – nacionalistinė (visuose portaluose, išskyrus Sb.by – daugiau nei pusė tekstų). Būtina turėti omenyje, kad lietuviška ir baltarusiška nacionalistinės paradigmos, kaip aprašyta tyrimo metodologijoje, yra ideologiškai netapačios ir neturėtų būti lyginamos.

2 pav. Istorografinių paradigmų proporcija Baltarusijos naujienų portaluose 2013–2014 m. (tyrimo autoriaus duomenys)

Pastebimas santykis tarp paradigmoms priklausančių publikacijų skaičiaus atspindi ne tik bendrą tendenciją, bet ir skirtingą įvairių portalų politiką. Lietuvoje nacionalistinės paradigmos tekstai tik portale Respublika.lt viršijo 15 proc., o Lrt.lt ir Vz.lt tokių tekstų tyrimo metu neaptikta. Tiek Delfi.lt, tiek Respublika.lt nacionalistinė paradigma daugiausia atpažįstama publicistinio pobūdžio tekstuose, t. y. pateikiamose nuomonėse, apžvalgininkų komentaruose⁵⁹, o portale 15min.lt daugiau nei pusę publikacijų sudarė serijos „LDK istorija“ tekstai, priklausantys išimtinai liberalistinei paradigmajai⁶⁰. Baltarusijoje nacionalistinė paradigma dominavo tiek oficiozinės, tiek opozicinės krypties žiniasklaidoje, daugumoje portalų sovietinės paradigmos tekstų apskritai neaptikta, du tokie tekstai publikuoti portale Sb.by, po vieną – News.21.by ir Tut.by, kas, apskritai paėmus, sudarė 0,8 proc. visų publikacijų. Būtina turėti omenyje, kad tirti tik tie tekstai, kuriuose minima LDK, o tikimybė, kad kunigaikštystė bus paminėta sovietinės paradigmos tekste, turint omenyje šios paradigmos ypatybes, nėra didelė. Taigi negalima teigti, kad sovietinis ar rusofiliškas požiūris į istoriją Baltarusijos žiniasklaidoje nepopuliarus: tiesiog rašant apie LDK šių požiūrių laikomasi itin retai.

LDK paveldo priskyrimas – vienas iš tyrimo pjūvių, kurio rezultatus Lietuvos ir Baltarusijos portaluose galima lyginti. Grafinis jų palyginimas pateikiamas 3 paveiksle, kurio diagramose grafiškai parodoma proporcija tarp to, kokiai valstybei priklausančiu laikomas LDK paveldas ir kiek griežtai šis skirstymas atliekamas. Parodant proporciją neatsižvelgiama į tekstus, kuriuose paveldo priskyrimas turinio analizės metu nebuvo atpažintas.

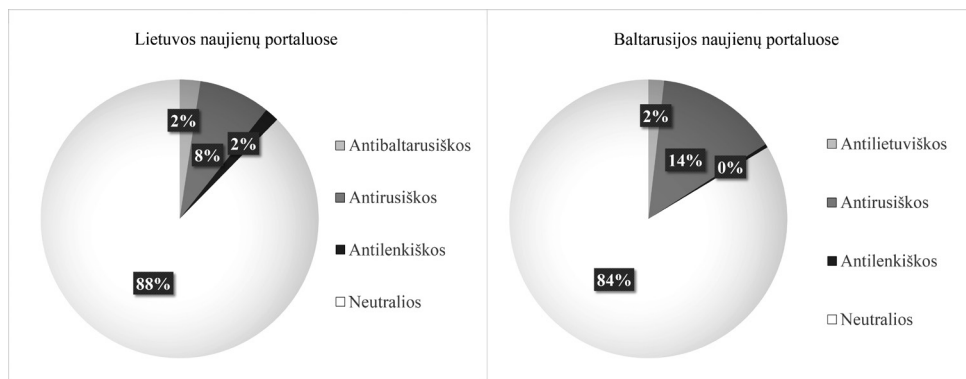

3 pav. LDK paveldo priskyrimas Lietuvos ir Baltarusijos interneto portaluose 2013–2014 m. (tyrimo autoriaus duomenys)

Lietuvos portaluose paveldas dažniau laikytas bendru, tačiau didžiojoje dalyje visų tekstų tiek Lietuvoje, tiek Baltarusijoje (atitinkamai apie 56 proc. ir 53 proc.) paveldo savinimosi situacija nėra visiškai aiški, jis laikytas priklausančiu savai valstybei, tačiau

⁵⁹ Pvz., Delfi.lt skiltis „Nuomonių ringas“ (joje šiai paradigmajai priklausė keletas Č. Iškausko ir kai kurių kitų autorių tekstų), portale Respublika.lt nacionalistinės paradigmos laikytasi skiltyje „Respublikos redakcinės kolegijos tribūna“, taip pat A. Patacko, V. Povilionienės ir kitų autorių komentaruose.

⁶⁰ Atskaičius juos, iš 243 tekstų 136 (apie 56 proc.) priklausytų liberalistinei paradigmajai, 6 (apie 2,5 proc.) – nacionalistinei.

4 pav. *Kitas į LDK paveldą pretenduojančias valstybes kritikuojančios LDK tematikos publikacijos 2013–2014 m. Lietuvos ir Baltarusijos interneto portaluose (tyrimo autoriaus duomenys)*

netvirtinta, kad Lietuva ar Baltarusija turėtų būti vienintelė LDK paveldėtoja. Taigi, retorika paveldo atžvilgiu abiejų valstybių portaluose nėra kategoriška, tačiau linkstama paveldą laikyti savu.

Kategoriškos retorikos retumą parodo ir tai, kad, tyrimo duomenimis, LDK kontekste retai kritikuotos kitos į paveldą pretenduojančios valstybės. Kaip pavaizduota 4 paveiksle (duomenys pateikti neįtraukiant kitokių LDK paminėjimų kategorijai priklausančių tekstų), dauguma publikacijų nekritikavo kaimyninių valstybių, tarpusavio kritika aptikta tik apie 2 proc. abiejų valstybių publikacijų (tokių buvo 36-iuose Lietuvos ir 9-iuose Baltarusijos portaluose). Abiejose valstybėse daugiausia kritikuota Rusija. Pažymėtina, kad Baltarusijos portaluose visa Rusijai skirta kritika skelbta neutraliuose ir opoziciniuose portaluose, pastaruosiuose jos aptikta daugiau nei 30 proc. visų tekstų. Lietuvoje Rusija mažiausiai kritikuota portaluose Respublika.lt ir 15min.lt. Pastarajame, atskaičius išimtinai neutralias serijos „LDK istorija“ publikacijas, antirusiški tekstai sudarytų apie 7 proc. visų publikacijų, kas beveik atitinka visų lietuviškų tekstų vidurkį. Respublika.lt taip pat pasižymėjo antilenkiškų tekstų gausa (apie 8 proc.). Turint omenyje dažnesnį nei kituose portaluose tiesioginį paveldo savinimąsi ir nacionalistinės paradigmos tekstų gausą, šį portalą galima laikyti radikaliausiu ir labiausiai nacionalistiniu Lietuvoje bei sieti su atitinkama ideologija.

1 lentelėje visi Baltarusijos interneto žiniasklaidoje surinkti duomenys suskirstyti pagal portalų politinę kryptį. Galima pastebėti, kad nacionalistinės paradigmos daugiausia laikytasi opozicinėse svetainėse, tačiau oficialinėse ji sudarė daugiau nei pusę visų tekstų, kuriuose paradigma buvo atpažįstama. Opoziciniai portalai dažniau už kitus Baltarusiją laikė vienintele LDK paveldėtoja, tačiau juose šis paveldas taip pat dažniau laikytas bendru: toks santykis paaiškinamas nedideliu tekstų, kuriuose paveldas apskritai nepriskirtas, skaičiumi. Tai – radikalesnės baltarusių opozicinių portalų retorikos rezultatas, taip pat pastebimas ir antirusiškoje (apie 30 proc. visų publikacijų) jų pozicijoje.

Surinkti duomenys taip pat leidžia pastebėti, kad Baltarusijos ir Lietuvos portalų publikacijose skiriasi LDK pavadinimo minėjimo tendencijos. Apie 13 proc. Lietuvos portalų tekstų, kuriuose naudotas raktažodis LDK, buvo minimi LDK valdovų rūmai, Lietuvos didžiųjų kunigaikščių vardais pavadinti kariniai vienetai, valstybiniai apdovanojimai ar pan., Baltarusijoje tokių tekstų būta tik 4 (mažiau nei 1 proc.)⁶¹.

1 lentelė. Procentinis LDK mininčių publikacijų pasiskirstymas pagal visų pjūvių kategorijas oficioziniuose, neutraliuose ir opoziciniuose Baltarusijos portaluose (tyrimo autoriaus duomenys)

Portalai	Istoriografinė paradigma, proc.				LDK paveldo priskyrimas, proc.				Ideologinė kryptis, proc.			Politinės kritikos kryptis, proc.			Kitokie LDK paminėjimai, proc.		
	Sovietinė	Nacionalistinė	Baltarusofilškoji	Nėra	Vien Baltarusijai	Netiesiogiai Balt.	Bendras	Ne Baltarusijai	Nepriskiriama	Oficiozinė	Opozicinė	Neutrali	Antirusiška	Antlietuviška		Antilenkiška	Neutrali
Oficioziniai	1,93	43,27	16,35	36,54	8,66	25,96	7,70	1,93	53,85	6,73	0,00	91,35	0,00	0,00	0,00	98,08	1,92
Neutralūs	0,99	63,21	8,29	27,22	23,66	37,72	5,75	0,83	31,74	2,95	24,04	74,38	7,24	0,15	0,00	92,30	0,30
Opoziciniai	0,00	86,57	2,87	10,57	25,75	38,77	13,34	0,00	22,15	0,56	33,07	66,38	30,62	4,59	1,16	63,64	0,00

Taigi, LDK diskursas Lietuvoje yra įvairesnis ir daug labiau išsisknijęs: LDK pavadinimas suteikiamas mažai su ja susijusiems objektams, taip savinantis paveldą. Viena galimų tokios situacijos priežasčių – LDK paveldo diskurso Baltarusijoje netolygumas bei dažnesnė nei Lietuvoje paradigmėnė kaita, t. y. dažnai kintantis istorijos vertinimas. Lietuvoje LDK paveldas savinamasis įvairiau, tačiau – kaip rodo duomenys – ne taip kategoriškai. Kita vertus, tekstų, kuriuose LDK laikoma lietuvių valstybe, skaičius yra didesnis nei tekstų, kurie priklauso nacionalistinei paradigmėi. Laikant LDK paveldo savinimąsi nacionalistinės paradigmos požymiu, dauguma lietuviškų tekstų turėtų būti priskirti jai, tačiau, kaip minėta tyrimo metodologijoje, pagal visus kitus požymius šie tekstai atitinka liberalistinę paradigmą. Galima teigti, kad istorikų aprašomų vieno pagrindinių liberalistinės paradigmos požymių Lietuvos žiniasklaidoje nėra laikomasi. Net jei yra pabrėžiamas daugiakultūriškumo vaidmuo konstruojant tautinę tapatybę arba atsisakoma

⁶¹ Baltarusijos portalų tekstuose, priskirtuose šiai kategorijai, minėti įvairių kūrinių pavadinimai (pvz., filmas „Национальная диалогия. Статут ВКЛ“ (2014 m. sausio 9 d. Tut.by straipsnis „Лукашенко присудил премии деятелям культуры и спортсменам“) ir asmuo slapyvardžiu „Лявон ВКЛ“ (2013 m. gruodžio 24 d. SB.by publikacija „С наступающим Новым годом!“).

Publikacija	Istoriografinė paradigma			LDK paveldo priskyrimas				Tarptautinės kritikos kryptis				Kitokie LDK paminėjimai	
	Nacionalistinė	Liberalistinė	Nėra	Vien Lietuvai	Netiesiogiai Lietuvai	Bendras	Ne Lietuvai	Neprisikiama	Antbaltarusiška	Antirusiška	Antilenkiška		Neutrali
T. Baranauskas. LDK nebėra, bet Ukrainos saugumas lemia Lietuvos saugumą (Delfi.lt)		+				+				+			
LDK istorija: Kaip Lietuva 1611 metais atgavo Smolenską (15min.lt)		+			+							+	
A. Patackas: Daugiau Tautos, mažiau liudies (Respublika.lt)	+			+								+	
Baltarusijos baletas gviešiasi Vytauto Didžiojo (Delfi.lt)			+	+					+				
Valdovų rūmuose – Stradivarijaus smuikas (Vz.lt)													+

5 pav. *Lietuviškų publikacijų analizės rezultatų užrašymo pavyzdys (tyrimo autoriaus duomenys)*

nacionalistinės mitologijos, šiuolaikinė Lietuva vis tiek pateikiama kaip pagrindinė arba vienintelė LDK paveldėtoja⁶².

⁶² Keletas šios paradoksalios padėties pavyzdžių: 2014 m. gruodžio 7 d. Lrt.lt publikacijoje „Prof. R. Petrauskas: istorija ir dabartis lietuvius su lenkais daugiau artina, o ne skiria“ lietuvių tautinė tapatybė aprašoma kaip įvairių kultūrų įtakos zona, laikomasi daugiakultūrio naratyvo diktuojamo požiūrio į Vilniaus kraštą, kaip lietuviškas priimamas ATR paveldas, tačiau aprašomas ir valstybingumo tęstinumas, šiuolaikinė Lenkija siejama su Lenkijos karalyste, šiuolaikinė Lietuva – su LDK. Nors minima, kad į Vilniaus kraštą pretenduoja ne viena valstybė, pabrėžiamas jo, kaip LDK sostinės, lietuviškumas. Dar vienas pavyzdys – 2014 m. lapkričio 30 d. Lrt.lt publikacija „Archeologas: LDK karių šarvai Europoje dabar vertinami kaip unikalūs“ (vėliau perpublikuota 15min.lt, Lrytas.lt ir Balsas.lt), kurioje priimamas bei idealizuojamas vėlesnio laikotarpio LDK paveldas, viduramžių Lietuva parodoma kaip perimanti įvairių kultūrų įtaką, tačiau tuo pat metu kuriamas jos ir šiuolaikinės Lietuvos tęstinumo išpūdis, nuolat minimi „lietuviai“, nepažymint, kalbama apie dabartinę tautą, senovės gentis ar viduramžių valstybės gyventojus; viduramžių paveldas aprašomas pabrėžiant jo priklausomybę šiuolaikinei valstybei („Lietuvoje turime lameliarą, žvyninius šarvus ir brigandinas...“). 2014 m. rugpjūčio 11 d. Lzinios.lt publikacijoje „LDK raštija – šiandienos Seimo nariams“ akcentuojama būtinybė naudotis visu LDK paveldu, demonstruojama liberalistinė ideologija ir euro-

Publikacija	Istoriografinė paradigma				LDK paveldo priskyrimas				Tarptautinės kritikos kryptis			Ideologinė kryptis			Kitokie LDK pamainėjimai	
	Nacionalistinė	Sovietinė	Baltarusofiliškoji	Nėra	Vien Baltarusijai	Netiesiogiai Baltarusijai	Bendras	Ne Baltarusijai	Nepriskiriama	Antilietuviška	Antirusiška	Antilenkiška	Neutrali	Opozicinė		Oficiozinė
Михаил Залесский: Пусть Ладутько идет убирать подъезды (Belaruspartisan.org)	+							+					+	+		
След казачьей сабли (Sb.by)		+						+					+			+
Историк: Никаких поблажек и поклонов ни русским, ни полякам, ни литовцам – никому! (Belaruspartisan.org)	+				+				+	+	+			+		
А хто там ідзе? (Sb.by)			+				+						+			+
Як нацыянальныя сімвалы сталі дзяржаўнымі (Charter97.eu)	+					+							+	+		
Алина Талай: «Этот русский империализм суют везде, где только можно» (Charter97.eu)	+					+				+						+

6 pav. *Baltarusiškų publikacijų analizės rezultatų užrašymo pavyzdys (tyrimo autoriaus duomenys)*

Tai rodo, kad istoriografinės paradigmos (kaip *interesu, požiūrių į praeitį, tyrimo metodų, reprezentacijos formų ir praktinės orientacijos funkcijų* rinkiniai (Berenis, 2006)) neretai esti nevienalytės. Jas sudaro dalinai vienas kitam prieštarauti galintys naratyvai, kuriems šiuo atveju leidžiama egzistuoti su tam tikra „užlaida“: pripažinti

pocentrinis naratyvas. Tačiau LDK gyventojams taikomas apibūdinimas „mes“, akcentuojamas politinis viduramžių valstybės ir šiuolaikinės Lietuvos tęstinumas, nuolat vartojamas ne tik pilietinis ar politinis, bet ir etnolingvistinis „lietuviškumo“ kriterijus.

Portalas	Istoriografinė paradigma			LDK paveldo priskyrimas					Politinės kritikos kryptis				Kitokie LDK paminėjimai	Iš viso publikacijų
	Nacionalistinė	Liberalistinė	Nėra	Vien Lietuvai	Netiesiog. Lietuvai	Bendras	Ne Lietuvai	Nepriskiriama	Antirusiška	Antibaltarusiška	Antilenkšiška	Neutrali		
Delfi.lt	34	114	58	34	57	35	0	105	32	8	5	161	25	231
15min.lt	7	468	93	16	164	36	0	401	16	6	0	546	49	617
Lrytas.lt	7	138	65	15	47	34	0	173	20	3	0	187	59	269
Balsas.tv3.lt	8	55	27	9	29	16	0	52	9	2	2	77	16	106
Vz.lt	0	21	6	5	5	3	0	18	0	0	0	27	4	31
Alfa.lt	9	54	42	5	28	18	1	77	21	5	3	76	24	129
Lrt.lt	0	60	27	8	24	19	0	50	7	4	0	76	14	101
Respublika.lt	29	38	16	24	19	5	0	57	4	1	8	70	22	105
Lzinios.lt	8	94	24	20	33	20	1	66	16	7	7	96	14	140
Iš viso	102	1 042	358	136	406	186	2	772	125	36	25	1 316	227	1 729

7 pav. Lietuvos interneto portaluose 2013–2014 m. LDK mininčių publikacijų, priskiriamų kiekvienai tiriamų pjūvių kategorijai, skaičius (tyrimo autoriaus duomenys)

Portalas	Istoriografinė paradigma				LDK paveldo priskyrimas					Tarptautinės kritikos kryptis				Ideologinė kryptis			Kitokie LDK paminėjimai	Iš viso publikacijų
	Sovietinė	Nacionalistinė	Baltarusofiliškoji	Nėra	Vien Baltarusijai	Netiesiogiai Balt.	Bendras	Ne Baltarusijai	Nepriskiriama	Antirusiška	Antilietuviška	Antilenkšiška	Neutrali	Oficiozinė	Opozicinė	Neutrali		
Onliner.by	0	3	0	3	0	3	0	0	3	0	0	0	6	0	3	3	0	6
Tut.by	1	68	18	43	27	50	8	0	45	7	1	0	122	5	22	103	2	132
Charter97.eu	0	69	2	12	16	33	12	0	22	25	3	1	54	0	30	53	0	83
Belta.by	0	27	5	19	4	10	6	0	31	0	0	0	51	4	0	47	1	52
Kp.by	0	20	1	0	10	6	2	0	3	0	0	0	21	0	0	21	0	21
Belaruspartisan.org	0	81	3	6	29	34	11	0	16	28	5	1	56	1	27	62	0	90
Naviny.by	0	20	4	14	8	10	5	0	15	7	0	0	31	1	14	23	0	38
Sb.by	2	18	12	19	5	17	2	2	25	0	0	0	51	3	0	48	1	52
News.21.by	1	16	3	4	7	11	0	1	5	3	0	0	21	2	4	18	0	24
Iš viso	4	322	48	120	106	174	46	3	165	70	9	2	413	16	100	378	4	498

8 pav. Baltarusijos interneto portaluose 2013–2014 m. LDK mininčių publikacijų, priskiriamų kiekvienai kategorijai, skaičius (tyrimo autoriaus duomenys)

skirtingas interpretacijas ar net įvairiai traktuoti faktų tikrumą, jei tik yra atitinkamas vienas kriterijus – tam tikra kryptimi formuojama tautinė tapatybė. Baltarusių, kaip LDK suformuotos tautos, tapatybę (nacionalistinė paradigma) ta pačia kryptimi formuoja tiek tekstai, kuriuose šiuolaikinės Lietuvos ir LDK ryšys yra neigiamas, tiek ir tekstai, kuriuose Lietuva ir Baltarusija laikomos lygiavertėmis LDK paveldėtojomis. Panašiai funkcionuoja etnolingvistiniai lietuvių kaip LDK suformuotos tautos atpažinimo kriterijai liberalistinės paradigmos tekstuose: jie taikomi mobilizaciniais tikslais, siekiant sukurti asmeninį skaitytojo ir politinės, daugiakultūrės LDK tautos santykį, ir yra selektyviai pasirenkami tapatybės kūrimo tikslais. Tokiu būdu per paveldą legitimuojamas abiejų valstybių – Baltarusijos ir Lietuvos – egzistavimas.

Šiuo atžvilgiu LDK diskursai Lietuvos ir Baltarusijos žiniasklaidoje yra panašūs, siekdami to paties tikslo jie vaizduoja savą tautą kaip LDK paveldėtoją ir taip sukuria priežastį rastis paveldo „dalybų“ konfliktui. Tačiau šio konflikto egzistavimas, kaip rodo tyrimo duomenys, nėra dažnai akcentuojamas. Paveldas dažniausiai savinamasis netiesiogiai, juo labiau – retai kritikuojamos kitos į jį pretenduojančios valstybės⁶³, todėl konfliktas traktuotinas kaip užslėptas, potencialus, jo esmė – Lietuvoje ir Baltarusijoje pateikiama skirtinga informacija apie tuos pačius reiškinius, „nekreipiant dėmesio“ į kitą valstybę. Paveldo priklausymas savai šaliai traktuojamas kaip akivaizdus, savaime suprantamas, o galimybė į jį pretenduoti kitiems paliekama diskurso paribiuose.

Šiame kontekste būtina turėti omenyje, kad skiriasi leksinė diskursų situacija: Baltarusijos atžvilgiu ji yra diskriminatyvi, kadangi žodis „Lietuva“, kaip viduramžių valstybės (LDK) pavadinimo dalis, taip pat laikytinas paveldu, kurio „dalybų“ rezultatas buvo nulemtas XX a. pradžioje, kuriantis abiem valstybėms. Laikantis reliatyvistinės pozicijos kiekvieną atvejį, kai LDK pavadinama „Lietuva“, galima traktuoti kaip šiuolaikinės Lietuvos pretendavimą į vienintelės LDK paveldėtojos statusą, tačiau būtina turėti omenyje, kad tiek meninės tekstų ypatybės (pvz., būtinybė vartoti sinonimus), tiek susiformavusi tradicija tokio pretendavimo vengimą daro nepraktišką. Dėl šios leksinės situacijos LDK diskursas Baltarusijoje yra labiau komplikuoatas, bandant pretenduoti į paveldą tenka imtis papildomų aiškinimų. Tai ypač pastebima leidiniuose, kuriuose (laikantis nacionalistinės paradigmos) bandoma populiariai aiškinti baltarusių tautos genezę: akcentavimas, kad LDK negalima laikyti vien lietuvių valstybe, o Lietuva nėra vienintelė LDK paveldėtoja, tampa būtinu tokių tekstų atributu (pvz., žr. Zaprudnik, 1993, p. 3). Literatūroje aptinkama įvairių bandymų spręsti šią problemą modifikuojant leksiką, pavyzdžiui, vadinant šiuolaikinę Lietuvą „Letuva“ (Летува) ar „Žemaitija“ (Жмудзь, Жамойць) (Bumblauskas, 2008, p. 44–54) arba Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę – „Litvos didžiąja kunigaikštystė“ („Grand duchy of Litva“) (Daves, 2012), tačiau tokios tendencijos prieštarauja nusistovėjusioms tarptautinėms normoms ir tiek žiniasklaidoje, tiek mokslinėje literatūroje yra pastebimos itin retai.

Ši situacija ir dažna istoriografijos kaita gali būti laikomos priežastimi to, kad Baltarusijos portaluose pastebima griežtesnė pozicija paveldo atžvilgiu, ypač – dažnesnis

⁶³ Rusijos kritika šiuo atveju labiau iliustruoja įtemptą tarptautinę situaciją: ji, kaip potenciali pretendentė į LDK paveldą, tyrimo metu analizuotuose tekstuose apskritai neminėta.

vienašališkas jo savinimasis. Atvejai, kai aprašomas valstybių konfliktas dėl LDK paveldo, Baltarusijos portaluose yra dažnesni, griežčiau kritikuojamas priešingas požiūris. Su šia kritika abiejose valstybėse susijusi diskursų tendencija, Baltarusijoje įgaunanti platesnį mastą nei Lietuvoje: priešingo požiūrio į paveldą marginalizavimas. Požiūris, kad LDK paveldas yra lietuviškas, o ne baltarusiškas (taip pat ir sovietinė paradigma), visuomet pateikiamas kaip nepagrįstas ir nemokslinis, nevertas net atidesnio gilinimosi⁶⁴. Ypatin-gas pavyzdys – atvejai, kai konkuruojančios paradigmos tekstai perpublikuojami, jiems suteikiant atvirkštinę reikšmę, lyg pateikiant juos visuotinei pajuokai. Tyrimo metu paste-bėtas vienas tokio poelgio su lietuvišku tekstu atvejis⁶⁵, kai nacionalistinės paradigmos, vien Lietuvai LDK paveldą priskiriantis tekstas (kuriame taip pat remiantis utriravimu ir abstrakčiais teiginiais yra kuriamas baltarusiško diskurso absurdiškumo įspūdis) kitame kontekste panaudotas priešinga reikšme. Lietuviškoje žiniasklaidoje neaptikta nė vieno baltarusiškos nacionalistinės paradigmos teksto perpublikavimo atvejo, tačiau nereti yra priešingo diskurso parodymo per absurdo ir utriravimo prizmę atvejai⁶⁶; jų priežastys ir pasekmės analogiškos Baltarusijos situacijai.

Nepaisant to, kad tokius atvejus galima būtų laikyti bandymu užmegzti dialogą tarp dviejų diskursų, kitokiame, priešiška kontekste pateiktų tekstų ar idėjų turinys visiškai transformuojamas ir diskursai išlieka atskirti vienas nuo kito. Nesant sąlyčio taškų tarp vienas kitam prieštaraujančių diskursų, neegzistuoja ir konfliktas tarp jų: galima įsivaiz-duoti tik hipotetinį konfliktą tarp abiejų diskursų paveiktų visuomenių. Turint omenyje kuriamąją naratyvų galią, šis konfliktas taptų konfliktu tarp tapatybių, o dėl sąlyčio taškų tarp diskursų silpnumo paprastas tokio konflikto sprendimas neatrodo įmanomas.

Išvados

1. Tiriamu laikotarpiu tiek Lietuvos, tiek Baltarusijos internetinėje žiniasklaidoje LDK paveldas dažniausiai laikytas priklausančiu atitinkamai vienai ar kitai savai valstybei; Lie-tuvoje Lietuva, o Baltarusijoje Baltarusija beveik visada tiesiogiai ar netiesiogiai nurodyta kaip pagrindinė LDK paveldėtoja. Ši tendencija Lietuvoje pastebima tiek nacionalistinės, tiek liberalistinės paradigmos tekstuose, Baltarusijoje – opozicinėse, neutraliose ir režimą palaikančiose svetainėse.

2. Abiejų valstybių internetinė žiniasklaida retai naudojo radikalią retoriką: savos valstybės buvimas pagrindine LDK paveldėtoja laikytas savaime suprantamu, nesistengta

⁶⁴ Pvz., 2013 m. rugsėjo 18 d. Belaruspartisan.org publikacija „Историк: Никаких побряжек и поклонов ни русским, ни полякам, ни литовцам – никому!“, kur abstrakčiais ir faktais neparemtais pavyzdžiais konstruojamas absurdiškas lietuvių istoriografijos įvaizdis. Identiška situacija pastebima 2013 m. gruodžio 24 d. Belaruspartisan.org publikacijoje „Наша история: в Литве 2014 год объявлен годом... битвы под Оршей“ ir t. t.

⁶⁵ 2013 m. lapkričio 6 d. Belaruspartisan.org publikacija „Литовский историк: Наступит день, когда белорусы заявят – Вильнюс наш“ yra tos pačios dienos Delfi.lt publikacijos „Diena, kai baltarusiai pareikš: Vilnius – mūsų“ vertimas.

⁶⁶ Pvz., minėta Delfi.lt publikacija „Diena, kai baltarusiai pareikš: Vilnius – mūsų“, taip pat 2013 m. lapkričio 9 d. Delfi.lt publikacija „Č. Iškauskas. Kada Lietuvą pasiglemš Baltarusija?“ („Ši tauta, jeigu tokia kaimynus galima vadinti...“), 2014 m. spalio 1 d. 15min.lt publikacija „Ar perrašinėjamos istorijos pasakų įkvėpta Baltarusija gali kėsintis į Rytų Lietuvą?“ („Baltarusijos istorikų išvedžiojimai, kad jie yra LDK tikrieji paveldėtojai, kol kas kelia šypsena tiek lietuvių, tiek lenkų mokslininkams“) ir pan.

nuolat pabrėžti LDK paveldo priklausomybės. Retai kritikuotos kitos dėl LDK konkuruojančios valstybės: tiek Lietuvoje, tiek Baltarusijoje rašant apie LDK Rusija kritikuota daug dažniau nei Baltarusija, Lietuva ar Lenkija.

3. Baltarusijoje – Lietuvos, o Lietuvoje – Baltarusijos pretendavimas į LDK paveldą ir nacionalinė istoriografija dažniausiai aprašinėti pašiepiamai, pasitelkiant ironiją ir sarkazmą, kaip nerimta ir nepagrįsta nuomonė.

4. Konfliktą tarp Lietuvos ir Baltarusijos LDK paveldo diskursų galima laikyti užslėptu, potencialiu. Žiniasklaidai dominuojanti naratyvą pateikiant kaip savaime suprantamą, kitoje šalyje egzistuojančią alternatyvą jam arba ignoruojant, arba aprašant kaip nepagrįstą ir absurdišką, tiesioginė diskusija tarp diskursų ir jų formuojamų tapatybių neegzistuoja.

Literatūra

- Ab Imperio* (2004), Nr. 4. ISBN 5894231108.
- Alexa.com [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.alex.com/>>.
- BEKUS, Nelly (2010). *Struggle over identity: the official and the alternative “Belarusianness”*. Budapest: Central European University Press. 306 p. ISBN 9789639776685.
- Belarusian regime longevity: happily ever after...* (2014). Vilnius, Vilnius University Publishing House, 2014. 319 p. ISBN 9786094593383.
- BERENIS, Vytautas (2009). Lietuviška liberalioji istorinė tradicija ir mitai. In *Istorinės realybės ir mitai nacionalinėse kultūrose: dabarties vizija*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, p. 60–76.
- BERENIS, Vytautas (2006). Istorinė tradicija ir moderniosios istorijos iššūkiai. *Kultūrologija*, Nr. 13. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <www.ceeol.com/asp/getdocument.aspx?logid=5&id=b2c02e4e-7125-43aa-9cb4-6dca68c559b6>.
- BUMBLAUSKAS, Alfredas (2008). Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos paveldo „dalybos“ ir „Litva / Lietuva“ distinkcijos konceptas. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir paveldo „dalybos“*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 15–66.
- DAVES, Norman (2012). *Vanished kingdoms*. London: Penguin Books. 830 p. ISBN 9780141048864.
- DEMENTAVIČIUS, Justinas (2014). Istorijos politika postsovietinio autoritarizmo sąlygomis: Baltarusijos atvejis. In *Istorijos politikos modeliai ir kryptys: Europos Sąjungos, Lenkijos, Rusijos ir Baltarusijos istorijos politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 135–167.
- Istorija kaip politinio mąstymo veiksnys* (2012). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 492 p. ISBN 9786094590887.
- Journalists charged with mass disorder, police raids continue* (2011). [interaktyvus] [Ifex.org] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ifex.org/belarus/2011/01/05/khalip_radina_charged/>.
- KARDELIS, Kęstutis (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucijus. 398 p. ISBN 9955655356.
- LARSEN, Rune Brandt (2014). Competing historical narratives in Belarusian textbooks. [interaktyvus] [*ISTME working paper No. 7*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/10283381/Competing_historical_narratives_in_Belarusian_Textbooks>.
- Lietuvių kalbos žodynas* (1973). T. 9. Vilnius: Mintis. 1107 p.
- Lietuvių-baltarusių santykiai Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos istorijos politikoje (2013–2014) (2015). [interaktyvus] [*Tspmi.vu.lt*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tspmi.vu.lt/lt/mokslas/tyrimai/igyvendinti-projektai/lietuviu-baltarusiu-santykiai-lietuvos-respublikos-ir-baltarusijos-respublikos-istorijos-politikoje-2013-2014-393>>.
- Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir paveldo „dalybos“* (2008). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 431 p. ISBN 9789955332756.
- Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir tautiniai naratyvai* (2009). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 375 p. ISBN 9789955335009.

Lietuvos Respublikos Konstitucija. [interaktyvus] [*Lrs.lt.*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>.

LOPATA, Raimundas ir kt. (2014). Rekomendacijos Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos istorijos politikos formuotojams. [interaktyvus] [*Tspmi.vu.lt*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.tspmi.vu.lt/tinklarastis/2015/01/r-lopata-ir-kt-rekomendacijos-lietuvos-respublikos-ir-baltarusijos-respublikos-istorijos-politikos-formuotojams/>>.

Naujasis Vilniaus perskaitymas: didieji Lietuvos istoriniai pasakojimai ir daugiakultūris miesto paveldas (2009). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 314 p. ISBN 9789955335221.

NORKUS, Zenonas (2005). Jorno Rūseno istorinės kultūros studijų teorinės idėjos. *Problemos*, Nr. 67. [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. balandžio 17 d.] Prieiga per internetą: <http://www.fsf.vu.lt/users/zennor/pub/Jorno_Ruseno.pdf>.

OSTROVSKAJA, Tatjana (2014). Baltarusių istorinės atminties genealogija ir mokyklinio švietimo praktikos. In *Istorijos politikos modeliai ir kryptys: Europos Sąjungos, Lenkijos, Rusijos ir Baltarusijos istorijos politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 221–281.

RADŽVILAS, Vytautas (2014). LDK ir Lietuvos Respublikos sąsajų klausimas kaip šių dienų istorijos politikos problema. In *Valstybė ir istorija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 73–108.

RJAŠČENKO, Jevgėnija (2014). Belarus's national narratives and representation of the Grand Duchy of Lithuania in Belarus's history textbooks. [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/43420/rjaschenko_jevgenija_ma_2014.pdf?sequence=1>.

RÜSEN, Jörn (2007). *Istorika*. Vilnius: Margi raštai. 470 p. ISBN 9789986093305.

Top 20 Belarus News Sites. [interaktyvus] [*Allyoucanread.com*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.allyoucanread.com/belarus-newspapers/>>.

Top 20 Lithuanian News Sites. [interaktyvus] [*Allyoucanread.com*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.allyoucanread.com/lithuanian-newspapers/>>.

Valstybė ir istorija (2014). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 240 p. ISBN 978609459371.

WIMMER, Roger D.; DOMINICK, Joseph R. (1994). *Mass media research: an introduction*. 4th edition. Belmont: Wadsworth. 479 p. ISBN 0534174728.

ZAPRUDNIK, Jan (1993). *Belarus: at a crossroads in history*. Boulder: Westview Press. 278 p. ISBN 0813313392.

Был взломан сайт belaruspartisan.org: хакеры оставили на главной странице «послание». [interaktyvus] [Freeregion.info] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://freeregion.info/print:page,1,1417-by-l-vzlo-man-sayt-belaruspartisanorg-hakery-ostavili-na-glavnoy-stranice-poslanie.html>>.

Все о «КП». [interaktyvus] [*Kp.ru*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kp.ru/about/>>.

Конституция Республики Беларусь. [interaktyvus] [*Pravo.by*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.pravo.by/main.aspx?guid=6351>>.

О проекте. [interaktyvus] [*Belaruspartisan.org*] [žiūrėta 2015 m. spalio 21 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.belaruspartisan.org/about/>>.

О проекте. [interaktyvus] [*Naviny.by*] [žiūrėta 2014 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <<http://naviny.by/other/about/>>.

ТИТАРЕНКО, Лариса (2010). Концепция белорусской национальной идентичности в условиях современной многовекторности развития. *Философия и социальные науки. Научный журнал*, No. 4. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. balandžio 18 d.] Prieiga per internetą: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/8152/1/pages%20from%20ph%26ss_2010-4.%2024-30pdf.pdf>.

Šaltiniai

<http://alfa.lt/> 2013-01-01 – 2014-12-31 publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „LDK“.

<http://charter97.eu/> 2013-01-01 – 2014-12-31 publikacijos, surastos naudojantis Google.lt paieškos sistemos išplėstine funkcija (http://www.google.com/advanced_search) naudojant raktažodį „БКЛ“.

<http://lzinios.lt/> 2013-01-01 – 2014-12-31 publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „LDK“.

[http://naviny.by/2013-01-01 – 2014-12-31](http://naviny.by/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos naudojantis Google.lt paieškos sistemos išplėstine funkcija (http://www.google.com/advanced_search) naudojant raktažodį „BKJI“.

[http://news.21.by/2013-01-01 – 2014-12-31](http://news.21.by/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos naudojantis Google.lt paieškos sistemos išplėstine funkcija (http://www.google.com/advanced_search) naudojant raktažodį „BKJI“.

[http://news.tut.by/2013-01-01 – 2014-12-31](http://news.tut.by/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „BKJI“.

[http://respublika.lt/2013-01-01 – 2014-12-31](http://respublika.lt/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos naudojantis Google.lt paieškos sistemos išplėstine funkcija (http://www.google.com/advanced_search) naudojant raktažodį „LDK“.

[http://vz.lt/2013-01-01 – 2014-12-31](http://vz.lt/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „LDK“.

[http://www.15min.lt/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.15min.lt/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „LDK“.

[http://www.balsas.lt/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.balsas.lt/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „LDK“.

[http://www.belaruspartisan.org/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.belaruspartisan.org/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „BKJI“ (paieška atlikta atskirai rusiškoje ir baltarusiškoje svetainės versijose).

[http://www.belta.by/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.belta.by/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „BKJI“.

[http://www.delfi.lt/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.delfi.lt/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos naudojantis Google.lt paieškos sistemos išplėstine funkcija (http://www.google.com/advanced_search) naudojant raktažodį „LDK“.

[http://www.kp.by/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.kp.by/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos naudojantis Google.lt paieškos sistemos išplėstine funkcija (http://www.google.com/advanced_search) naudojant raktažodį „BKJI“.

[http://www.lrytas.lt/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.lrytas.lt/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „LDK“.

[http://www.lrt.lt/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.lrt.lt/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos naudojantis Google.lt paieškos sistemos išplėstine funkcija (http://www.google.com/advanced_search) naudojant raktažodį „LDK“.

[http://www.onliner.by/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.onliner.by/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „BKJI“.

[http://www.sb.by/2013-01-01 – 2014-12-31](http://www.sb.by/2013-01-01-2014-12-31) publikacijos, surastos per vidinę paiešką naudojant raktažodį „BKJI“.

Atmena autoriams

Leidinyje spausdinami originalūs kitur neskelbti moksliniai straipsniai, kuriuose nagrinėjama informacijos ir komunikacijos mokslų srities problematika, analizuojama informacijos ir žinių visuomenės pobūdis, jos teisiniai, socialiniai, technologiniai aspektai, informacijos ir žinių visuomenės kultūros, švietimo, ekonomikos ir informacijos bei žinių vadybos klausimai, pateikiami organizacijos komunikacijos vadybos, kultūros, žiniasklaidos ir naujųjų medijų, globalios ir tarpkultūrinės komunikacijos, mokslotyros tyrimai. Skelbiamos naujų knygų, mokslinių tyrimų recenzijos, apžvalgos.

Straipsniai turi atitikti moksliniams tekstams keliamus reikalavimus. Juose turi būti aptartas nagrinėjamos problemos ištirtumas, nurodomas mokslinio tyrimo tikslas, objektas, metodai, pateikti tyrimų rezultatai, išvados. Straipsnį autorius pasirašo, nurodo savo gyvenamosios vietos adresą.

Straipsniai publikuojami lietuvių ir anglų kalbomis. Jie turi būti parengti laikantis tokios struktūros ir reikalavimų:

- 1) Straipsnio antraštė turi būti informatyvi. Jei reikia, rekomenduojamos paantraštės.
- 2) Autorius ar autoriai bei duomenys apie juos (autorius (-ių) vardas ir pavardė, mokslinis vardas ir laipsnis, mokslo įstaigos pavadinimas, adresas, telefono ir fakso numeris, elektroninio pašto adresas).
- 3) Trumpa anotacija lietuvių kalba (600–800 spaudos ženklų).
- 4) Pagrindinių žodžių sąrašas.
- 5) Straipsnio tekstas (rekomenduojama straipsnio apimtis 35 000–60 000 spaudos ženklų).
- 6) Literatūros sąrašas pateikiamas abėcėliškai pagal bibliografinių nuorodų standartus ISO 690:1987 (e) *Dokumentai. Bibliografinės nuorodos. Turinys, forma ir struktūra* ir LST ISO 690-2:1999 *Informacija ir dokumentai. Bibliografinės nuorodos. D. 2: Elektroniniai dokumentai ir jų dalys*.

Nuorodos į literatūrą tekste teikiamos lenktiniuose skliaustuose, nurodant autoriaus pavardę ir leidimo metus, pavyzdžiui: (Pavardenis, 2007).

Dokumentų aprašų pavyzdžiai:

Knygos aprašas

WEILL, Peter; ROSS, Jeanne (2004). *IT governance: how top performers manage IT decision rights for superior results*. Boston: Harvard Business Schools Press. 288 p. ISBN 1591392535.

Straipsnio aprašas

TINSLEY, Catherine; O'CONNOR, Kathleen; SULLIVAN, Brandon (2002). Tough guys finish last: the perils of a distributive reputation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, No. 88, p. 621–645.